

18.5.2026

Hyvinvointialueiden rahoitusmallin kehittämisen vaihtoehtoja arvioivan tutkimusryhmän asettaminen

Asettaminen

Valtiovarainministeriö on tänään asettanut tutkimusryhmän arvioimaan hyvinvointialueiden rahoitusmallin kehittämisvaihtoehtoja. Ryhmään kuuluvat professori Mats Brommels, professori Niku Määttänen sekä tutkimusjohtaja, tutkimusprofessori Teemu Lyytikäinen.

Toimikausi

Tutkimushankkeen toimikausi on 18.5.2026–31.12.2026

Taustaa

Hyvinvointialueiden toiminta käynnistyi vuoden 2023 alussa. Se merkitsi merkittävää muutosta julkisesti järjestettyjen sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastustoimen rahoitusjärjestelmään. Pääosin kuntien omilla verotuloilla rahoittamasta valtionosuuksilla tuetusta järjestelmästä siirryttiin lähes täysin valtion rahoittamaan malliin. Samalla siirryttiin uuteen laskennalliseen rahoitusjärjestelmään, joka perustuu noin 80-prosenttisesti alueelliseen palvelutarpeeseen sekä huomioi muun muassa alueellisia olosuhdetekijöitä ja kielitekijöitä. Jo uudistuksen yhteydessä oli selvää, että rahoitusmallin toimivuutta tulee arvioida ja mallia kehittää saatujen kokemusten perusteella.

Hyvinvointialueet muodostavat merkittävän, kasvavan osuuden julkisesta taloudesta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannukset kasvavat lähivuosina keskimäärin prosentin vuodessa väestön ikääntymisen seurauksena. Julkisen talouden kestävyuden turvaaminen edellyttää, että kustannusten kasvua kyetään hidastamaan. Tämä edellyttää myös rahoitusmallilta toimivia kannustimia kustannusten kasvun hillintään ja toiminnan tehostamiseen.

Pääministeri Orpon hallituskaudella hyvinvointialueiden rahoituslainsäädäntöä on kehitetty portaittain kolmessa vaiheessa, joista viimeisen vaiheen hallituksen esitys on juuri annettu (HE 56/2026 vp). Hallitusohjelman mukaisesti rahoitus on säilynyt pääosin tarveperusteisena. Hallitusohjelman mukaan hallitus ei ota käyttöön hyvinvointialueiden verotusoikeutta eikä käynnistä mitään siihen liittyviä selvityksiä.

Hyvinvointialueiden laskennalliseen rahoitusjärjestelmään on kohdistunut kritiikkiä rahoituksen ennakoitavuuden suhteen. Tämä on koskenut erityisesti tarveperusteista rahoitusta ja osin diagnooseihin perustuvaa tarpeen määrittelyä mutta myös jälkikäteistarkistuksesta aiheutuva koko maan tason vaihtelua. Maaliskuussa 2026 julkaistussa selvityshenkilöraportissa tarkasteltiin tarvemallin diagnoositietopohjan muodostumista ja sen kehittämistarpeita. Näiden havaintojen korjaaminen on käynnistymässä. Kritiikkiä on kohdistunut myös siirtymätasausjärjestelmään.

Alueiden taloudellinen tilanne on eriytnyt muun muassa väestökehityksen erojen, uudistusta edeltäneen lähtötilanteen erojen sekä alueiden sopeutustoimien eritahtisuuden seurauksena. Myös rahoitusmallilla on ollut vaikutusta eriytymiskehitykseen.

Rahoitusjärjestelmästä ja laajemminkin hyvinvointialueiden taloudesta ja toiminnasta on saatu tietoa kolmelta vuodelta, ja rahoituslaskelmat ulottuvat jo vuoteen 2027. Tässä kohtaa on tarpeen arvioida rahoitusjärjestelmän toimivuutta ja nostaa esiin mahdollisia ongelmakohtia ja kehittämistarpeita. Samalla on peilattava järjestelmän toimivuutta suhteessa uudistukselle asetettuihin tavoitteisiin sekä hyvän rahoitusjärjestelmän ominaisuuksien toteutumiseen. Näitä ovat läpinäkyvyys ja yksinkertaisuus, kannustavuus, vakaus ja ennakoitavuus sekä alueellinen yhdenvertaisuus.

Rahoitusmallin toimivuutta on arvioitava myös suhteessa järjestelmän kokonaisuuteen ja siitä saatuihin havaintoihin. Rahoitusmallin merkittävä muuttaminen on vaativa lainsäädäntöhanke, johon on varattava useita vuosia, ja tavoitetta tulisikin lähestyä erilaisia kehityspolkuja arvioimalla.

Valtioneuvosto on asettanut 1.4.2026 parlamentaarisen hyvinvointialueiden tulevaisuutta käsittelevän työryhmän. Ryhmän tavoitteena on muodostaa yhteinen tilannekuva hyvinvointialueiden toiminnasta, taloudesta ja tulevaisuusnäkymistä sekä pohjustaa tulevilla vaalikaudella tehtävää sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelujärjestelmän edelleen kehittämistä. Yhtenä käsiteltävänä teemana ryhmässä on hyvinvointialueiden rahoitus.

Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on arvioida hyvinvointialueiden valtionrahoitteisen rahoitusjärjestelmän ja siihen kytkeytyvän talouden ohjauksen toimivuutta sekä esittää vaihtoehtoja rahoitusjärjestelmän kehittämiseksi. Työssä tulee arvioida erilaisia kehityspolkuja ja erilaajuisia uudistamisvaihtoehtoja nykymallin ongelmien korjaamisesta laajempaan mallin muuttamiseen. Koska rahoitusmallin osalta on tunnistettu jopa kokonaisuudistuksen tarve, on toivottavaa, että ratkaisuvaihtoehtoina tavoitellaan rohkeasti erilaisia valtionrahoitteisen mallin versioita. Ratkaisuvaihtoehdot voivat rakentua esimerkiksi nykyisen tarvemallin uudistamisen varaan tai väestöpohjaiseen malliin, joka sisältäisi demografisia ja

sosioekonomisia tekijöitä. Vaihtoehtoja tulee arvioida suhteessa voimassa olevaan rahoitusmalliin ja esimerkiksi mallin kannustavuuteen, ennakoitavuuteen ja vakauteen, läpinäkyvyyteen, hyvinvointialuerakenteeseen, väestökehitykseen, hyvinvointialueiden tehtäviin sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen. Ratkaisuvaihtoehtoisissa on huomioitava julkisen talouden tilan asettamat reunaehdot vahvistaen kustannusten kasvun hillinnän kannusteita kaikilla alueilla.

Tutkimuksessa tulisi etsiä keinoja rahoitusmallin kehittämiseksi keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä huomioiden myös koko järjestelmän kehittämisen vaihtoehdot tulevaisuudessa esimerkiksi alueellisen itsehallinnon tai vahvemman valtionohjauksen näkökulmasta sekä erilaiset järjestäjästruktuurit huomioiden.

Tarkemmat tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa tulisi arvioida rahoitusjärjestelmää ja sen rahoitusjärjestelmän kehittämistä muun muassa seuraavista näkökulmista.

1. Hyvän rahoitusjärjestelmän ominaisuudet ja edellytykset
2. Voimassa olevan rahoitusmallin vahvuudet ja heikkoudet suhteessa hyvän rahoitusjärjestelmän ominaisuuksiin
3. Tarveperusteisen rahoituksen arviointi. Mitä vaihtoehtoja alueellisen palvelutarpeen määrittelyyn on olemassa? Voidaanko tarveperustasta jollakin ehdoilla irrottautua ennakoitavuuden parantamiseksi? Vaihtoehtoja on tarkasteltava myös tietopohjan laadun ja mallin toimeenpantavuuden näkökulmasta
4. Mitkä ovat alueellisia kustannuseroja selittävät tekijät palvelutarpeen lisäksi ja miten niitä pitäisi huomioida rahoitusmallissa? Toisaalta tiedetään, että asukasmäärän ja väestörakenteen muutos vaihtelee alueittain merkittävästi. Miten tämä kehitys tulisi huomioida rahoitusmallissa?
5. Kustannusten kasvun hillintä ja julkisen talouden vahvistaminen. Miten nykyisen mallin kannustavuus toimii ja miten mallin kannustavuutta on mahdollista kehittää. Mikä on talouden sääntelyn ja valtion ohjauksen merkitys kokonaisuudessa ja miten niitä tulisi kehittää? Miten ennaltaehkäisy ja vaikuttavuus voitaisiin huomioida rahoituksessa?
6. Rahoitusjärjestelmän laajemman uudistamisen tarpeet, reunaehdot ja edellytykset, mukaan lukien
 - a. miten rahoitusmallista toiseen siirtyminen on toteuttavissa, myös huomioiden kuntapohjaisesta rahoitusmallista irrottautumisessa saadut kokemukset
 - b. miltä osin aluerakenne ja väestöpohja vaikuttaa erilaisten rahoitusmallivaihtoehtojen toimivuuteen

Työn seuranta ja raportointi

Selvityksen edistymisestä raportoidaan valtiovarainministeriölle. Selvityksestä laaditaan ensimmäinen väliraportointi juhannukseen mennessä. Tutkijat raportoivat työn etenemisestä ja tuottavat yhteenvedon havainnoista syyskuun lopussa. Työn keskeiset johtopäätökset on oltava parlamentaarisen tulevaisuustyöryhmän hyödynnettävissä syksyn aikataulun mukaisesti. Selvityksen loppuraportti laaditaan joulukuun 2026 loppuun mennessä ja se julkaistaan valtiovarainministeriön julkaisusarjassa.

Kustannukset

Tutkijoille maksetaan työstä erillinen korjaus sekä mahdolliset matkakustannukset valtion matkustusohjesäännön mukaisesti. Valtiovarainministeriö solmii tutkijoiden kanssa erillisen sopimuksen.

Kunta- ja alueministeri

Anna-Kaisa Ikonen

Osastopäällikkö, ylijhtaja

Ville-Veikko Ahonen

Jakelu

Mats Brommels, Health Services Management Oy

Niku Määttänen, Helsingin yliopisto

Teemu Lyytikäinen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Tiedoksi

Sosiaali- ja terveysministeriö

Sisäministeriö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

VN/14356/2026-VM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: